

ŽIVOT, LÁSKA, MANŽELSTVÍ

Napsal

P. Mag. Dr Metoděj Habáň O. P.

Život, lásk a, manželství.

Napsal

P. Mag. Dr Metoděj Habáň O. P.

Účelnost života.

Člověk má v sobě zdroj duševního života a síly. Může dát přesnou formu svému jednání, svým činům a celé své osobnosti. Záleží na člověku samém. Nejsme postrkováni nebo vnitřně nuceni jednat jen jedním způsobem. Pudy a vrozené síly neurčují přesně každý okamžik života, nebyl by možný ani vývoj, ani odpovědnost za charakter.

Člověk by se jen organicky přizpůsoboval okolnímu světu bez vlastního zásahu.

To je lenivý útěk a planá omluva příkrývající slabosti a špatnost, již se člověk nedovedl a nechtěl zbavit.

Zákonitost života člověka je jiná. Člověk je složitá bytost, v níž různé stránky tělesná a duševní mají býti sjednoceny. Člověk je

jedna bytost a má různé životní projevy. Cílem života je dosáhnout a vybojovat si jednotu v různosti. Nesmí být zničena různost a pestrost životních jevů, protože by tím osobnost lidská utrpěla. Byla by ochuzena násilným zjednodušením toho, co je v nitru bohaté a pestré. Násilná uniformovanost ochuzuje člověka o iniciativu a vlastní činnost, o osobní zážitky a krásu života.

Jevy života nesmí být ani násilně potlačeny. Z potlačení jevů vznikají komplexy a křečovitě zauzleniny života a ty si hledají cestu k uplatnění nepravým způsobem. Křiví lidskou osobnost.

Víme však, že přirozené a pestré jevy života nemohou zůstat bez jakéhosi pěstění. Vše chce být činné v mladé bytosti. Život je silný a dává mládí bohatý výběr všeho. Mládí si libuje v hrubých formách vnějších ve svých projevech, uvnitř je zmatek, nerozhodnost, neznalost sebe, tíže a mnoho nejasností přes všechnu pestrost a bujnost mla-

dého života. Extremní projevy vnější nejsou vždy výrazem hrubosti. Uvnitř jsou často jemné pohnutky a snaha po uznání a respektu od dospělých. Spolupráce plná porozumění pro dospívající duši je velmi důležitá v každém jevu.

V hloubce nitra mladého člověka se tvoří znenáhla nové „já“, nová osobnost. Nejdříve si je člověk uvědomí, potom se za ním žene a touží je uplatnit a rozvinout.

Vnitřní „já“ mladého člověka není sjednocené, je rozpoltné, je v něm vše a nic pevného a dokonalého. Je to jako dítě, které se zrodilo a potřebuje ošetření, péče a lásky, aby rostlo. Chce být při tom samostatné a uplatňuje mnoho samostatnosti, ale mylně nebo ne na pravém místě. Mládí se staví na své nohy a jde to těžce. Uvnitř v duši je plno tužeb a ideálů, plno citu a nálad, rozváděl se vnitřní svět, ale je subjektivní. Vše se rodí z mladé duše. Mládí pohlíží na vše, na věci i na lidi, ze subjektivního roz-

položení, z fantasie a citu, jímž je nitro přeplněno.

Touha po životě je nesmírná, proto se nejdříve experimentuje, zkouší se všechno. Kolik pokusů učiní mladá bytost denně, aby ve všem zkusila a našla život.

Bez vedení a bez pěstění se plýtvá velmi mnoho životní energií. Podnikají se třeba neúměrné cesty, bere se šílené tempo v pohybu a v jízdách, jezdí se příliš dlouho nebo sportuje se neúměrně, aby jen si mladý člověk sám dokázal, co dokáže. Život pudí k pohybu a mladý člověk potřebuje různé formy živé, bujně a hlučné, aby měl dojem, že žije.

Je v tom tajemná touha mládí po životě, hledá se život, a to vlastní život nebo něco, co dává dojem vlastního života. Člověk hledá vlastní život a zkouší vše, aby ho našel. Síla života honí sama sebe a není-li vedena a pěstěna, může se dostat na nepravé cesty. Mnoho projevů může být zdánlivých nebo

nepravých. Krása a síla mládí může ztroskotat a stává se to často.

Kdo z lidí dovedl od mládí najít pravou cestu života ? U všech velkých lidí se setkáváme s probuzenou touhou a žízní po životě. Na př. malíř Van Gogh je od mládí plný neurčité žízně po životě a hledá pravou cestu; je to cesta umění, maluje, ale žízeň je neuhasitelná. Byla to i cesta sv. Augustina plná touhy po životě, bloudil a hledal, až ve 30 letech života zakotvil v Životě samém. Goethe ve svém Faustu, Komenský v Labyrintě, každý svým způsobem vyjadřuje touhu a žízeň po životě.

Každá mladá bytost hledá svůj život a jeho krásu, hloubku a strhující sílu. Co vše potřebuje, aby život měl ráz života a síly, aby se mladá bytost uspokojila. Mladý člověk celým neklidem mládí hledá a zkouší život. Jeden projev odporuje druhému, vzniká zmatek a nevázanost nebo rozbitost života. Každý ví, že to není to pravé. První

úkol života je, aby se sjednotil, aby v něm něco bylo vedeno a řízeno, něco aby vedlo a řídilo. Není vše stejně platné ani stejně hodnotné. Větší uspokojení má život z hluboké hudby než z povrchního rozechvění citů ze šlágrů. Větší uplatnění života má člověk v mravním dobru než ve zlu, i když zlo bylo lákavé. Zlo ničí a boří, dobro staví osobnost. Větší lásku k životu a radost z něho má člověk, je-li ušlechtilý, charakterní, silný, rozhodný, čili má-li pozitivní vlastnosti než když je slaboch a bezbranný, když nic pořádně neví, když ničemu nerozumí. Život chce růst a musí být budován kladně. Zápor, skepse, pasivnost, slabost, nerozhodnost, vztek i mnoho jiných projevů život ničí.

Duch vede, tělo poslouchá, duševní vlastnosti vynikají nad tělesné; život potřebuje řád a jednotu. Všechno dát do služeb ducha a jeho rozvinutí znamená najít život, sjednotit a dát mu pravý směr a hloubku. Život

je tajemný z hloubky duše. Hloubka duše se dovede odrážet ve všem. Krása mládí je výrazem tvořivé činnosti oživující duše. Síla a svěžest mají svůj pramen v duši; charakter je forma duše převládající nad pudy, sklony z dědičnosti a nad vlivy vnějšími i vnitřními.

Náboženství je život duše; umění je projev ducha, láska je duševní sjednocení dvou životů, pravda sídlí v duši, kultura je plodem ducha, civilisace je duchem formovaná a upotřebená hmota ve službách člověku.

A Čest.

Pozorujeme-li dnešní mladý svět, poznáme, že se mladí lidé snaží stát se velkými a uplatnit se a být hrdiny, ale ve zlém.

Čest a hrdinství jsou dvě věci, po kterých každý mladý člověk touží; ale dnes i čest i hrdinství vzalo na sebe podobu zla. Mladí se chlubí zlem a platí za hrdinu ten, kdo se odvážil připojit se k cestě za tajemstvím hříchu. Hřích a zlo se odívá půvabným ta-

jemstvím a vábí mladé lidi svým dobrodružstvím. Že je to falešné hrdinství, že je to nepravá čest, protože znehodnocuje člověka, ničí krásu, jeho duševní klid, o tom se neuvažuje. Tak jako organismus lidský nemůže vydávat nemoc a slabost za zdraví, tak není možné, aby duševní nemoc a slabost byla zdravím duše, aby přinášela čest a vedla k hrdinství.

Hrdinství ve slabosti a čest z nepravých věcí a hodnot jsou zdánlivé a nepravé.

Čest znamená ocenění a uznání skutečné velikosti a skutečných hodnot na člověku. Hledá-li kdo svou čest v nízkosti, ve slabosti a hříchu, převrací přirozený řád věcí a falšuje zdánlivé za pravdivé. Takoví mladí lidé si zahrávají s velmi vážnými věcmi, zaměňují velikost lidskou za nízkost téměř zvířecí.

Člověk je veliký, má-li pravé mravní hodnoty a vlastnosti, dovede-li být skutečným

hrdinou v dobrých činech a vlastnostech. Mladý člověk má smysl pro čest, a proto je třeba, aby byla skutečná. Čest není jen zdánlivost a také není hoden cti ten, kdo ji hledá ve zlých činech. Hřích je slabost a nemoc, protože člověk má svou mysl a svou svobodnou vůli proto, aby užíval těchto schopností správně, lidsky a tedy mravně, a nemá je k tomu, aby jich zneužíval. Bůh dal člověku svou podobnost, proto čestné je to, co podporuje lidskou důstojnost a velikost, co pěstuje v člověku jeho vyšší stránku, podobnou Bohu.

Podle těchto zdravých zásad lidských *čestné je to, co člověk poznává a koná jako svou povinnost k Bohu, člověku, společnosti.* Povinnost k Bohu váže člověka, aby žil mravně a ušlechtilé, aby ctil Boha a oslavoval Ho svým životem. Proto povinnosti k Bohu jsou čestné.

Povinnost k člověku zbavuje nás sobectví a váže nás k čínorodé lásce a k lidskému

poměru k bližnímu a respektování práva a cti druhého. Respektovat a ctít bližního je lidské.

Povinnost ke společnosti vychovává v mladé duši schopnost ušlechtilé lásky a přátelství pro rodinný život, lásku a práci pro vlast, pro národ a stát, poctivost v práci, kterou si kdo zvolí jako životní práci.

Čestná je poctivost. Čestné je to, co dává člověku hodnotu, co ho povyšuje, ne to, co ho ponižuje.

Čestná je duševní krása a ryzost, nikoliv špatnost a temnota hříchu.

Čestná je čistota mysli a srdce, nikoliv hrubá záliba smyslná, již se zneužívá pro sobecké zadostiučinění.

Čestný je vážný názor na sexuální život a na známost, nikoliv dobrodružství a sentimentálnost.

Čestná je čistá radost a skutečný vtip, nikoliv hrubé žerty a přiblblý smích ze

špatně a nevážně vyjádřených věcí sexuálních. Věci sexuální mají svůj vážný a přirozený cíl, proto nejsou směšné. Ubohá a nelidská je radost z nevázanosti.

Čestný je člověk, který se ovládá, ne ten, který je hříčkou svých nálad a vášní.

Čestné je jednání z přesvědčení, nikoliv to, kde člověk slabošsky skrývá své přesvědčení a přizpůsobuje se špatnosti a slabosti jiných, protože se bojí výsměchu.

Čestný je člověk statečný, nikoliv zbabělec.

Čestné je skutečné vědění a znalost toho, co má člověk znát, nikoliv zdánlivost a nabubřelost vnější.

Čestný je člověk pevný, důsledný, který dovede dodržet dané slovo, nikoliv ten, kdo mnoho mluví a nic nedodrží nebo kdo je nedůsledný.

Čestné je vše, co je dobré, nečestné je to, co je zlé, protože zlo snižuje člověka.

Nové mládí musí bojovat proti nepravé cti, tak jak si ji vypodobnila zkažená doba a odíti se pravou ctí, pravou velikostí lidskou a křesťanskou. Ze všech částí, které patří ke cti, vyrůstá nový charakterní čistý a velký člověk, který je schopen vyplnit svůj úkol a životní práci poctivě na každém místě. Pravou čest je nutno vzít za svůj životní cíl nového mládí.

Nečestný je člověk, který ví o pravé velikosti nebo o charakternosti nebo o svých povinnostech a nedovede je splnit pro slabost vůle a nedůslednost. Nečestný je ten, kdo nezná svůj národ a jeho hodnoty, kdo jím pohrdá a zrazuje. Nečestný nezůstává u zrady národa, dovede zradit vše, lásku, přátelství, rodiče, každou hodnotu, zradí duši pro tělesnost, sílu pro slabost.

Mládí má velký smysl pro čest, váží si své duše. Znamením toho je, že nesnáší pohrdání, v němž prožívá snížení své duše. Čest je největší hodnotou pro mládí. Přesto

ji nedovede mladý člověk mít vždy v pravé formě. Často ji jen maskuje, chce se zdát čestný. Čest a čestnost se nedá maskovat, podlost se brzy objeví. Čest září upřímností, maska je neupřímná a její klamný lesk brzy uhasíná.

Primitivní člověk je sobec, čestný člověk dovede chápat druhého a žít pro něco, hledá pravé hodnoty života.

Život a štěstí.

Mládí touží žít. Kolik života proběhne v každém okamžiku, kdy se mladá bytost oddá touze nebo lásce, kdy probíhají nitrem nálady nebo když se rozechvějí lidské smysly, zrak, sluch, hmat, fantasie.

Kolik životní energie je spotřebováno na hlučné veselí, žerty a smích? Uvažovali jste kdy o tom? Takové věci se zdají samozřejmé a přece nejsou tak jednoduché. Proč se projevuje takovým způsobem život a kdy může říci člověk, že opravdu žil nebo žije,

kdy má plný život ? Plnost života se pozná podle štěstí, nejen zdánlivého a maskovaného navenek velkým hlukem a rámusením. Dovede být člověk opravdu a plně šťasten ? Zdá se, že to nejde. Při každé chvílce prožité radosti nebo slasti přichází nakonec člověku příchůť hořkosti, že vše je malicherné, pomíjející, že se člověk zase setká sám se sebou, se svým prázdným nitrem. Při hudbě a zpěvu dostávají mladí lidé často smutnou náladu. To vše ukazuje, že duše je smutná a prázdná při každé povrchní radosti, při zdánlivé chvílce štěstí.

Štěstí musí stavět člověk nejdříve uvnitř v sobě. Štěstí nezáleží v těchto malých chvilkách radosti, smíchu a žertů nebo ve chvění smyslů z řeči nebo ze styku s jinými. To vše, je-li to ušlechtilé, může přispět k chvilcám radosti, ale nedá to celého štěstí; nedá to ani radost, jsou-li i tyto projevy hrubé, oplzlé, smyslné a hříšné. Tím se zatěžuje svědomí vinou a chvilky života, v

nichž proběhlo tolik životní energie, byly nadarmo a zanechávají stopy vědomí viny.

Štěstí je totéž co vnitřní dokonalost, co duševní krása, co ušlechtilá, hluboká, vzájemná láska, co silná vůle, která dovede jednat charakterně, pevně, rozhodně a správně. Štěstí vyžaduje, aby i rozum něco věděl, aby člověk četl a přemýšlel, aby poznal Boha, lidi a přírodu. Štěstí chce, aby člověk dovedl dobře tvořit ve své práci dokonalé výsledky, aby miloval práci svého povolání, které si sám zvolil. Nezáleží na tom, zda má mnoho, ale na tom, zda miluje práci a dílo, zda myslí při tom na prospěch jiných, zda pracuje a obětuje se i pro jiné. Štěstí vyžaduje, aby i city naše platily jiným, ne sobě, aby nebyl člověk sobec, aby i láska byla ušlechtilá, obětavá, nezištná, aby mladý člověk miloval duši druhého, aby poznal štěstí z toho, že se poznaly dvě duše. Takové štěstí je jisté, radost z něho je čistá a září.

Život by se měl ztotožnit s dokonalými projevy duše, s dokonalým porozuměním a láskou a ztotožnil by se se štěstím.

Jak chápou lidé štěstí? Všelidak; jeden myslí, že je šťasten, má-li vše, co se mu zachce, jiný je hledá v rozptýleném životě pomocí zábav a her. Vše je zdání. Komenský poukázal na vnitřní cestu ke štěstí. Aristoteles ztotožnil štěstí s dokonalostí člověka. Kdo je dokonalý, je šťastný. V čem dovede člověk správně jednat, najde tam štěstí. To je nejsprávnější pojem štěstí a zároveň nejšťastnější život, pokud může být život na této zemi šťastný.

Štěstím a touhou po něm se dívá člověk dál než sahá tento svět a život. Štěstí sahá až do věčnosti. Co je šťastné, je spojeno s touhou, aby to trvalo věčně. V tom je duševní ráz lidských projevů života na př. lásky nebo zážitků z přítomnosti Boží.

Úplná dokonalost života bude až v dosažení posledního cíle života a tam bude i

úplná blaženost. Blaženost je úplnost života, celého života, který je celý najednou a stále prožíván. Tak definoval blaženost Boetius, ale taková blaženost je věčnost.

Život a jeho ideály.

Život vábí člověka, aby poznal a zkusil jeho tajemství. Zvláště je půvabný život tam, kde je nový, kde slibuje něco, co člověk ještě nepoznal. Mladý člověk je celý strhován do proudu života, chce zkusit vše, a tak si osvětlit život a najít život. Jenže je patrné, že takovým hledáním života se více ztratí než najde. Člověk nosí v sobě tajemství života a čím více je hledá mimo sebe, tím více se vzdaluje od života. Největší půvab má pohyb (proto mládí se tolik věnuje sportu), radost a láska. Všechno se točí kolem těchto věcí v mladém životě. Proč je však tolik smutku místo radosti, proč je tolik lásky nešťastné, když celý život po ní touží? Z toho je patrné, že všechny cesty pohybu,

radosti a lásky nejsou správné, některé jsou falešné a proto, kdo jde po těchto, přichází ke zklamání a hořkosti. Zklamání v mládí se podobá mrazu, který v květnu v přírodě mnoho zničí. Mladý život je celý v budoucnosti, tam má něco znamenat a přinášet ovoce života, mládí je důležitá příprava na život dokonalý a správný. Každý mladý člověk to cítí v sobě, že touží po krásném životě; každý si myslí, že ten jeho bude ideální. Nepřipraví-li se člověk na budoucnost, nebude ani jeho život nic znamenat. Byl by jako každý druhý a přikvačí konec a nic se nevykoná. *Krása života je především uvnitř v člověku.* Na to dostal člověk od Stvořitele svou duši, svůj rozum a vůli, své nadání, své city, aby mohl mít vnitřní život. Vše je krásné, pokud je to vnitřní, pokud to vychází z duše a zase se dostává jinému do duše.

Radost je opravdová jen tehdy, když jí má člověk v duši a ne tehdy, když jenom

ukazuje navenek, že chce býti veselý, chce se radovat. Hlučný křik a zpěv ještě neznačí radost, naopak často za takovým křikem, zpěvem, tancem, pitkami jsou velmi smutné duše. To vše proto, že se při tom nedovedla rozradovat duše. Ani sport, ani láska, nic není krásné, není-li tam duše. Člověk je podivný tvor, má svou duševní stránku v sobě a ta chce po člověku víc než dovede dát tělo a jeho radosti Život je ve stálém pohybu a je mnoho věcí, které potřebuje živý člověk, ale vše končí buď radostí nebo smutkem. Zkušenost učí, že je více smutku než radosti. Proč ?

Vnitřní svět a život nesmí být opomenut nebo zavrhován nebo zanedbáván. Mládí je doba, kdy se chce všechno, co je v člověku, vyzkoušet na sobě, zkusit všechny životní síly a projevy. Proto nemůže být mladý člověk v nečinnosti, vše se pohybuje; čím hlučněji, tím se to zdá lepší. Mládí chce pádným způsobem cítit život. Přes všechnu hlučnost

zevnější, přes všechny pohyb uprostřed všech zmatků citových, které přepadají mladého člověka, nejvíc se hlásí vnitřní svět, vědomí sebe sama, své osobnosti, vnitřního prožívání všech věcí a událostí. Mladý člověk se hodně obrací sám do sebe, do svého vnitřního světa a tam hledá řešení života a hledá rozumět životu a jeho projevům. Kdo může dát porozumění? Činnost duševně-tělesná. Tělesná práce sama ubíjí; duše je oživuje láskou, radostí a smyslem pracovat pro jiné.

Pracovat pro jiného, pro něco, znamená velkolepé řešení životního pohybu. Na prvním místě je to Bůh, pro něhož člověk žije a je stvořen a k němuž jde jako k poslednímu cíli. Poměr duše k Bohu dává člověku pramen stálé vnitřní a čisté radosti, jistoty a pevnosti. Duše roste z Boha do největších rozměrů krásy a života, protože Bůh je zdroj krásy, dobra a života. Zbývá i život pro jiné lidi a pro velké dílo, které má kaž-

dý člověk vykonat zde na zemi. Život pro bližního má svůj nesmírný půvab a přitažlivost. Člověk se chvěje v duši blahem a touhou, čte-li v evangeliu příběh o milosrdném Samaritánu, který se ujal polomrtvého člověka a odvezl ho do bezpečí, pečoval o něj a zaplatil další péči. Každý člověk je určitým způsobem raněn na duši nebo na těle, a tedy podoben polomrtvému. Kdo by nechtěl býti Samaritánem, který pomáhá ?

Každý mladý člověk svými schopnostmi a svým dobrým charakterem si střeďává bohatství, z něhož může pomáhat padlým spoluobratřím a zraněným buď na těle nebo na duši. *Celá duše mládí je stvořena pro lásku k bližnímu, pro spolužití, pro přátelsví, pro společenství.* Tím se projevuje život a dostává krásné formy.

Všimněme si, jak je život lidský sociální, jak se má žít pro druhého. Každý duševní život má svůj rytmus, v němž se střídají radost a bolest, vzlet nebo nadšení a skles-

lost, síla neb slabost. Tím více se to projevuje v mladé duši, právě proto, že tyto projevy v mládí jsou živé, nové, ryzí, hluboké. To je bohatství mladé duše, se kterým se má pracovat. Největší převahu v mladé duši má cit a citlivost. Velmi silně se hlásí citlivost k pudu sebezáchovy a rozmnožování druhu; chléb a láska jsou velmi důležitá kola života pro mladého člověka. To však u člověka není všechno. Přes všechnu zdánlivou radost z těchto věcí zůstává v duši hluboký smutek. *Tam, kde člověk žije pro sebe sama, tam neproniká tolik radosti a krásy.* Citlivost je vzácná vlastnost, neboť tím, že se citlivě vše dotýká duše, duše nabývá zkušeností a dovede pak lépe rozumět a chápat jiné. Dovede mít sympatie a soucit s jinými. Citlivost činí člověka tvorem sociálním. Tím, že sám mladý člověk miluje nadšení, rád vidí nadšení i jinde a sdílí své nadšení a své city jiným. Mládí je bohaté na rozdávání citů, poněvadž se podobá duševní opi-

losti. Má však tato doba svá nebezpečí a často se zneužívá těchto přirozených a krásných vlastností mládí.

Zneužití citu a citlivosti může někdy být velmi sobecké, zvláště tehdy, je-li člověk od přirozenosti příliš obrácen sám do sebe, zabývá se jen sebou, vše pozoruje jen potud, pokud mu jiní přinesou zadostiučinění. Je tedy sobec. Tím ruší krásu citlivosti a používá ji jen pro sebe. Duše tím trpí. *Člověk je tvor sociální, má žít a pracovat pro druhého.* Takový sobec není schopen pěkných citů ani lásky. Všude hledá sebe, je až hrubý v tom, aby našel své potěšení a svou rozkoš. Taková citlivost nečiní člověka šťastného, spíše naopak. Lidé sobečtí zneužívají krásných darů přirozenosti. Citlivost je dělaná pro druhého, proto i ten nejsilnější projev citlivosti, láska, je celá od přírody, a tedy od Boha obrácena na druhého. Má být ušlechtilá, hluboká, má znamenat porozumění. Znamená-li porozumění a spolužití a spolu-

sdílení života, přináší mnoho pravé radosti.

Je třeba spolužit s jinými v rodině i mimo rodinu, v obci, práci a v národě. V citu se začínají naše činy a činy vykonáváme svou povinností, kterou máme pro druhého. Člověk musí žít pro druhého, jinak jeho život nemá cenu, jinak jeho citlivost je sobecká a duše nemá pravou radost. Jen z dobrých činů pro druhého plyne pravá radost ze života.

Osobnost, kterou si každý uvědomuje a která má být velká a ušlechtilá u každého, nabývá své krásy a radosti jen tehdy, žije-li pro jiné. Nabývá krásné vlastnosti, zbavuje se sobectví, hrubosti a jiných projevů, které nešlechtí lidskou osobnost. Každý člověk je povinen pěstovat svou osobnost, v níž je vrchol a krása života, lásky, práce, radosti, povinnosti. Vše musí být pravé, život, práce i láska. Jen v této pravosti je štěstí. Duše lidská hledá tuto pravost a ryzost a nachází ji jen v životě pro jiného.

Třetí ideál života je žít pro něco, pro dílo, které má každý vytvořit svou prací a svým zaměstnáním, svým povoláním, k němuž mu dal Bůh nadání a sílu. Nejde vždy o to, aby každý vykonal umělecké dílo, to patří umělcům, ale každý může a musí vykonat velké dílo života velkými city a ušlechtilostí, velkými skutky pro bližního. Křesťanství učí skutkům tělesného i duševního milosrdenství. Jak velkolepé dílo života lze vykonat skutky křesťanského milosrdenství a sice stále vykonávanými! *Nikdo se nesmí spokojiti prostřední prací ve svém povolání!* Každý má tíhnout k tomu nejlepšímu. Výchova sebe, vzdělání, životní práce vyžaduje celého člověka a celou ušlechtilost duše. Mladá duše má dorůst do těchto rozměrů celého člověka.

Rozumná bytost je sociální svou povahou, neboť nemůže dosáhnouti svého cíle bez společnosti (náboženské, rodinné, národní, hospodářské, kulturní, státní). Disciplína

sociální neznamená zeslabení osobnosti, neboť správné zákony pomáhají k rozvoji osobnosti. Společnost není jen jakékoliv seskupení jedinců, mají vzájemný poměr přirozený, tkvící v lidské duši a v nutnosti rozvoje člověka. Bohatství života se rozvíjí spolu s ostatními. Společné blaho se neztožňuje se soukromým blahem. Člověk je tedy svou osobností vázán na společnost, ale není podřízen stvořeným věcem a pomíjejícím, nýbrž věčným. Je vázán na společnost spravedlností a láskou.

Spravedlnost chrání před výstřelky, láska zase před falešným společenstvím. Spravedlnost zahrnuje poměr člověka ke společnosti, ale též poměr společnosti k jednotlivcům a vzájemný poměr. Tím je chráněna osobnost lidská, ale zároveň poměr k společnému blahu (proti kapitalismu a liberalismu, kde mají přednost silní jedinci na úkor slabších. Dělnická třída je podřízena živoření). Majeetek musí být používán tak, aby sloužil zdo-

konání osobnosti lidské. Ale též boháč jako správce prozřetelnosti musí ho používat pro druhé. Tedy i hmotné prostředky slouží spravedlnosti a lásce. Tím, že slouží jiným a pro jiné, člověk zdokonaluje svou osobnost. Volba povolání, v němž má člověk vyplnit svůj bezprostřední cíl a rozvinout osobnost, je nutná, přirozená a rozmnožuje hodnoty osobnosti ve společnosti, neboť vyplnění povolání znamená životní cestu podle úmyslu Božích. Společnost nemůže určovat podle libosti vlastní zaměstnání osobnosti; to odporuje důstojnosti lidské (na př. rodiče výlučně určovat práci nebo sňatek atd.). Společnost má úkol pomáhat rozvíjet a uskutečnit povolání, umožnit předpoklady vzděláním, organisovat povolání. Děti a dospívající nesmějí předčasně býti vrženi do života dospělých osobností, dokud nejsou schopni orientace v životě. (Je třeba v té věci pomáhat nemajetným třídám.) Společnost musí odstraňovat zlořády jako hroma-

dění funkcí a platů do jedné rukou, nemožnost uplatnění talentů pro protekci atd. Ve všech překážkách povolání je třeba zakročovat, neboť společné blaho to vyžaduje.

Mládí a sebevědomí.

Mládí je přirozenou součástí organismu lidské společnosti a to součástí velmi důležitou, protože z ní vyvstane budoucnost společnosti.

Mládí musí znát svůj poměr k lidské společnosti. Žádný člověk nemůže zůstat jakoby osamocen bez poměru k jiným, k lidským bratřím, tím méně nesmí růst jako zrůda proti poměru k druhým, rozvíjet svůj život hospodářsko-sociální na úkor jiných, proti druhým. V těle lidském, nastane-li překotné dělení jedné buňky na úkor celého organismu, vzniká rakovina. I ve společnosti, v tomto organismu lidských jedinců, je třeba dobré vzájemné spolupráce, harmonie, spolutvoření a spoluvývoje.

Sám v sobě má každý člověk svůj osobní život. Čím je dokonalejší osobní život, tím lépe může prospět lidské společnosti jako organickému celku. Člověk je totiž rozumný tvor, myslí, má svou svobodnou vůli, aby dovedl správně jednat a rozhodovat, aby dovedl zasahovat do dění vlastního, přírodního i sociálního, ale při tom je vázán na organismus celku, na spolupráci a vázanost vzájemnou, na spolužití s jinými jedinci, rovněž rozumnými bytostmi a se svobodnou vůlí a s vlastní odpovědností za dosažení životních cílů, zvláště za vyplnění posledního cíle a smyslu života.

Člověk hledá úplnost i v sobě, ve svém vlastním životě i v poměru k lidské společnosti. Tyto dvě věci si neodporují, naopak tím, že se rozvíjí osobní bohatství schopností, nadání, tvořivosti, přináší jediný prospěch celku. Sám však je vázán přirozeně na celý organismus, aby se mohl rozvinout, aby mohl dosáhnout svých cílů

života. Všimněme si nejdříve úplnosti a dokonalosti, kterou má mít člověk v sobě, ve svém osobním „já“. Mládí hledá samo sebe. Vše k tomu tíhne. Přesto hledání sebe zůstává nevyřešeným problémem pro každého jedince. Do tohoto hledání sebe zasahuje člověku mnoho rušivých věcí, vznikají pocity a vědomí méněcennosti, proti nimž se brání mládí svými reakcemi: špatným sebevědomím, vnější nabubřelostí, sobectvím, přecitlivělostí, prázdným sebepřeceňováním. Je mnoho takových nezdravých forem, jak se osobní „já“ brání a hledí se uplatnit.

Není potřeba, aby toto tíhnutí mládí k jeho uplatnění a rozvoji bylo nezdravé a nepravé. Nesmí být osobnost zdánlivá nebo nepravá. Dokonalý člověk musí mít zdravé sebevědomí. Život má být úplný, a proto k tomu tíhne, organizuje všechny životní síly, aby tam dospěl. Dospělí pomáhají mladým buď organisovat tyto životní síly

nebo také rozvracet, a tak zasahují rušivě do vývoje lidské mladé osobnosti. Lidská společnost jako organismus má vést mládí ke zdravému sebevědomí tím, že mu otevírá cestu a možnost k pěstění jeho schopností, nadání a sil.

Mezi první podmínky sebevědomí patří poznání pravdy. Mladý člověk musí mít rozhled a musí znát cíle života, aby pro ně mohl žít a je vytvářet svou osobní silou. Nesmí žít jen vypůjčeným, nesamostatným způsobem. Každé nadání má vykonat svou práci dílo, k němuž tíhne. Bez této vlastní práce nemůže být nikdo šťasten, protože má vrozené sklony a tíhne od přirozenosti k práci a k dílu. Rozhled a orientaci v životě i v práci nabývá mládí studiem a zkušenostmi. Paměť mládí musí být naplňována dobrými pojmy a zásadami, zdravým věděním, ne mnoho vědět, nýbrž kvalitní věci znát a prohlubovat své vědomosti a samostatně vědět. Povinností člověka je,

aby byl rozumný; *rozumný je ten, kdo vidí dál dopředu, kdo proniká spleť nejasností a zmatků, kdo dovede rozhodovat v nejistých případech, kdo se vyzná v každé situaci.* Rozumnost vyžaduje nejen vidět, nýbrž i jednat podle rozumnosti. Dobrým řešením a jednáním získává život nové a nové zkušenosti. Zkušenosti musí být kvalitní jako poznání samo, protože jen tak se staví dobrá budoucnost. Špatné zkušenosti otravují život a jeho síly, ničí jeho ideály.

Nové poznání a nové zkušenosti mají rozšířit duševní obzor, aby duch lidský mohl celý žít, aby se uplatnila celá přirozená touha po vědění a rozumnosti. Vědět zase napomáhá k dobrému a správnému jednání, k dosažení cílů, čili ke zdravému uplatnění sebe.

Mládí potřebuje nutné pomocníky na cestě životní. Není však každý pisatel nebo kdokoliv mluví o životních otázkách pra-

vým pomocníkem. Mnoho knih a jejich autorů obsahují jed pro život mládí, vstříkují otravu svých špatných zkušeností a malých znalostí, své polovičatosti do organismu mladého života. Mnoho mladých lidí je otráveno hned na počátku života.

Pravda září jako světlo, špatná nauka vede do zmatku a zvětšuje vnitřní nejistotu, nedůvěru a rozbíjí život. Pravost všeho se pozná podle jednoduchosti a jasnosti. Plytkost a nejasnost zatemňují duchovní obzor. Mladý člověk se má stát přítelem spíše jedné a hluboké knihy než číst mnoho, ale hloubky a porozumění přibývá málo. Dobrý autor je nejlepším přítelem mládí, učí vidět životní obzory a vábí vůli, aby se rozhodla jít a dosáhnout cíle. Tak nachází mladý člověk sebe, své síly, uplatňuje a uskutečňuje svůj životní běh jako zdravá část organismu společnosti. Nabývá zdravého sebevědomí, které se liší od pýchy a nabubřelé zdánlivosti. Sebevědomí dovede ocenit sebe

pravdivě, jak je; je to pokora a pravda ve shodě. Poznává i své nedostatky a uznává je před Bohem i svědomím. Pýcha neuznává vnitřní pravdu, neuznává chyby. Pyšní chtějí být ve všem neomylní. Nabubřelost chce se zdát tím, čím není. Právě sebevědomí je si vědomo odpovědnosti za síly a nadání, aby jich uplatnilo ve službě Bohu a lidem.

Já a jiní.

Lidský život je celý obrácen sociálně. Člověk nedovede myslit ani chtít, leč něco nebo na něco nebo na někoho. Duše lidská je tak stvořena, že má možnost vztahů k jiným. Jiní lidé nejsou člověku lhostejní, jiní naopak doplňují člověka svým poměrem, svým bohatstvím duševním, které mají v sobě.

Celý lidský život se pohybuje tímto směrem, že nelze vyjmout ani věk, ani dětství, ani mládí, ani stáří ze sociálních poměrů,

ani hodnost, ani druh práce a zaměstnání. Všude a na každém místě se setkává člověk s jinými. V poměru k jiným život se projevuje radostněji a živěji. Nemůže zůstat člověk uzavřen sám do sebe, sobě nestačí, sám sobě není cílem, má cíl mimo sebe. Uzavírali se člověk do sebe, stává se sobcem, pozoruje vše jen pro sebe a k vůli sobě, vše posuzuje jen tak, jak se to týká jeho. Takoví sobci jsou nesnesitelní.

Život je celý obrácen pro něco a pro někoho. Jiní lidé mají též duši a ta duše má své schopnosti a bohatství, a tedy si duše rády sdělují navzájem, co mají a co znají. Když toho mnoho nemají, velmi brzy se nudí, jeden druhého nezajímá. Kdyby přestalo člověka zajímat všechno a všichni lidé, život by byl nesnesitelný.

Poměr k druhému pomáhá člověku k sebevýchově a k pěstování charakteru. Zároveň pomáhá k vyplnění životního smyslu a životní práce.

Karakter lidský tvoří krásné vlastnosti, kterými se člověk vyznačuje jako rozumná bytost, jako uvnitř svobodný, pevný, rozhodný, silný duchovní silou, jako člověk jednající tam, kde a kdy má jednat a dovede správně jednat, je odpovědný, má smysl pro spravedlnost a čest. Takové vlastnosti činí člověka charakterním a člověk tím zaujímá krásné místo mezi druhými. Sociální ráz života vyžaduje, aby člověk byl charakterní, lidé mají rádi krásné vlastnosti. Špatné vlastnosti dovedou lidi více rozdvíjet a nesmiřitelně oddělit a zneprátnit.

Nitro lidské ve svých projevech citových zabarvuje naše vztahy k jiným. Přirozený cíl citových projevů záleží v tom, že se jimi rozvíjí a uvědomuje vlastní osobnost po různých stránkách. Shromažďuje si tím bohatství své zkušenosti. Vypěstovanými city se stává člověk schopný chápat druhé, dostává sklon k sympatii a k soucitu s druhými, dovede spolužít s druhými. Citový

život je obrácen k druhým, má ráz sociální. Člověk si může cit k druhému prohloubit, nezneužívá-li citu sobecky a hrubě (zvířecky, jen pro sebe). Mladý člověk miluje citově vzrušení, oddává se jim, vyhledává je, vše dělá buď s velkým citem a nadšením, nebo s velkým odporem. Klidný průběh a rytmus života není dělán pro mladé lidi.

Celé toto bohatství přirozené vnitřního života je dáno člověku jako základ, na kterém má vystavět budovu svých vztahů k bližnímu. Život lidský je plný vztahů a poměrů k jiným, lásky, sympatie, přátelství, rozrušení, nenávisti, odvahy, naděje atd. Život má být milován, protože má těžké úkoly a smysl, a proto Bůh naplnil člověka v nitru citem a nadšením, aby konal své věci, aby plnil svůj úkol a práci, aby měl poměr plný citu k lidem a spolužil s nimi jako v rodině. Kristus obnovil tuto rodinu mezi lidmi příkazem lásky: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého . . .

Sociální zájmy nabývají snadno převahy v mladém člověku. Sociální zájem znamená vše, co se týká jiných, máti účast na tom, co prospívá druhému, co podporuje a vzdělává, co povznáší druhého, co mu pomáhá. První takový zájem je porozumění a láska, pak je to rodina, národ, stát, církev. Je to i zájem o čest a respekt před lidmi, neb aby člověk sám byl respektován. To je možné jen tehdy, je-li sám nositelem cti a vlastností, které ho zušlechťují. Patří tam i snaha a touha po společnosti jiných, po přátelství. Vyžaduje to na člověku, aby byl vzdělán, aby měl duševní bohatství. Nelze žít jen v okruhu lidí duchovních chudáků, neznajících nic důkladněji.

Člověk má silný pud uplatnit se, tento pud je celý sociální. Nemůže-li se kde uplatnit, trpí tím sám (pocity méněcennosti a bázlivosti).

Každý člověk musí žít pro něco a pro někoho. Tímto způsobem potřebuje průpra-

vu k tomu a to jak kulturní, tak mravní. Kulturní povznesení vzdělává rozum i cit, vůli i srdce. Kultura srdce a citů je důležitá a potřebná, stejně jako kultura mysli a rozumu. Člověk má přemýšlet o životě a jeho smyslu, o pravé radosti, o pravém poslání, o všem, co může a má být správné. Pravda člověka osvobozuje.

Mravní výchova varuje člověka před nízkostí, kompromisem, před zmatkem a nedostatkem duchovní síly a karakternosti. Přirozenost lidská se má celá rozvinout, zvláště po vyšší stránce. Nestačí pro člověka jen žaludek a sexus. Štěstí člověka je vyšší a důstojnější. Mravní výchova vede ke štěstí a k uspořádání života. Život nemůže být jen hmotný, duch chce mít také své bohatství a štěstí. Výchovou mravní se mění člověk v sobě i v poměru k druhým i v poměru k práci.

Poměr k jiným je mladým vrozen, ale musí být povýšen a zušlechtěn. Žít pro jiné-

ho a sloužit je radostnou povinností člověka k jinému. Není to otrocká služba, nýbrž ušlechtilá pomoc druhému, kdykoliv to potřebuje. „Lépe je dávat než brát“, praví Aristoteles, je to výraz velkorysosti vlastní duše.

Takový poměr k jinému spaluje všechnu malichernost lidských povah. Lidé jsou navzájem nešťastní pro sobecké malichernosti. Lék proti tomu je: Milovati bližního jako sebe!

Láska.

Vzájemný poměr lidí je určován jednak základním zákonem lidské příbuznosti a lidského doplnění navzájem, jednak sympatiemi, láskou a přátelstvím, které se rodí velmi snadno, ale někdy se i snadno mění. Křesťanský poměr a vztah lidí je posvěcen láskou Kristovou. V ní jsou lidé bratři, protože jsou synové jednoho Otce. Oba prvky, přirozený i nadpřirozený jsou zá-

kladním kamenem vzájemnosti a společenství lidského.

Už společenství samo má pro člověka svůj půvab a krásu, protože z každého společenství lidského, kde se setkají duše se svým obsahem a bohatstvím, může získat člověk radost, poučení a rozvoj. Rozvíjíme se ze stálého společenství s druhými. Ovšem je možný i opak, že trpíme a ztrácíme ve společenství s jinými, když duše jsou prázdné, nenávistné, když mají v sobě jen jed a zlobu. Z každého dobrého společenství se rodí sympatie nebo přátelství, život se obohacuje a rozvíjí a je schopen přinášet ovoce i oběti.

Duše lidská je schopna projevů velmi krásných a půvabných v poměru k člověku i k věcem. Duše touží po nich, raduje se, miluje. Největší pouto a nejbližší poměr působí láska, která dovede otevřít tajemné závory duší, aby se mohly sdílet a chtít si navzájem dobro.

Láska u mladých lidí a životní společenství dvou, k němuž směřuje, má ještě zvláštní ráz. Je to především vytržení nad živou krásou. Krásu a dobro člověk nutně miluje a tíhne po spojení s krásou a dobrem, protože duch lidský lační a žízní po pravdě, po dobru a po krásnu.

První vzrušení a vytržení nad živou krásou, kterou formuje duše na živé bytosti, je vlastně vzrušení nad duší, která je zdrojem živé krásy. První láska je vždy nesmírně půvabná, čistá, ušlechtilá, plná respektu a úcty k duši a touhy po duši. Krása a přátelství duší je nade vše. To vše vzbuzuje i pocit vlastní ubohosti a stísněnosti, nejistoty v poměru k milované duši.

Kdyby člověk byl dokonalý, pak by toto první probuzení lásky a touhy po živé krásě, po společenství v přátelství s touto duší, bylo vždy hluboké, dokonalé a byl by to správný začátek životního přátelství a společenství. Ale člověk je porušený, proto vel-

mi záhy vyvstává z lásky vášně a dovede být nezřízená a sobecká, dovede tíhnout k zálibám vlastním a zneužívá přátelství a lásky sobeckým způsobem.

Nezřízený člověk hledá více sebe než dobro duše milované.

Pro zachování zdravého poměru je třeba uvážit, že předčasné známosti jsou velmi zhusta jednostranné, příliš osobní, a proto nemohou trvat pro život. Je třeba zralosti duše i těla, aby člověk mohl vzít na sebe odpovědnost za lásku, za duši, která se s ním spojuje, za důsledky pro budoucí život, k němuž láska nutně cílí.

Přílišné mládí je prostě strženo předčasně vášní a oddává se vášni a mizí hlubší porozumění a schopnost dokonalého duševního proniknutí a vzájemné harmonie, dokonalého poznání a doplňování.

Je třeba znát duši člověka, její svědomí, její odpovědnost, mravní budoucí osobnost, která má přinést hodnoty života a rodiny.

Respektovat duši a její přesvědčení, nic nikdy si nesmí dovolit člověk proti duši vlastní i cizí. Duševní svět má své nepokoje, rozvraty, omrzelosti, prázdnoty vnitřního neštěstí, nechce-li člověk respektovat duši a žít podle duše, vrhá jiného do těchto vnitřních nemocí.

Duše vyžaduje úcty a pěstění vlastních kvalit a vlastností, zvláště těch, které jsou potřebné pro společenství životní. Sobci bez kvalit dovedou vše krásné vyssát a zničit a podrobit si sobecky družku svého života i lásku.

Láska je schopna obětí, je pro druhého a pro ovoce, které plyne ze životního společenství, pro děti. K této síle a povinnosti, k tomuto ovoci se připravuje mládí svými počátečními projevy lásky.

Láska se nesmí proměnit v dobrodružství, nesmí být lehkomyšlná ani smyslná, jinak ničí krásu duší a pevnost společenství. Ne-

smí se hledat pro zálibu, protože se mění v sobectví.

Láska vyžaduje celou pevnou osobnost a charakter, protože je zodpovědná za cíle života. Dovede mládí slít a podporovat v práci, v utrpení i v obětech. Jen tehdy je znamením pravosti.

Bůh, který je Láska, doplňuje ze svých zdrojů to, v čem člověk sám je slabý. Proto každá přirozená láska musí být zušlechtěna láskou Boží a doplněna její pevností a krásou.

Mládí dovede erotem lásky naplnit vše; s obdivem a láskou se vrhá do pohybu a cestování, do sportu a tance, miluje rytmus, život, dovede milovat vše. Mladý se dovede roznítit erotem i nad sebou samým. Tady může být základ buď pro správný zájem o sebevýchovu nebo špatný základ pro sobectví. Autoerotismus je přemíra erotu mládí nad každou krásou. Přežene-li se tento obdiv tak daleko, že vlastní „já“ se stane

středem všeho světového dění, je to špatná a nezdravá forma erotu k sobě. Láska a přátelství je znakem bohaté lidské přirozenosti, proto nesmí se stát úskalím, na kterém se mládí zničí.

Láska a pohlavní život.

Často lidé, kteří promilovali celý život, nevědí, co je láska. Mladý člověk dorůstá k radostné a čestné odpovědnosti za svůj život a jeho projevy, za svůj poměr k jiným, především k rodině a ke společnosti, k práci a hodnotám. Vše co je v mládí, musí dospět a vyvinout se k dospělosti. V životě sexuálním přichází v úvahu pud a hodnota života čili cíl, k němuž pud veden rozumem směřuje. Sexuální úkon je přirozeně velmi vážný a důležitý, podléhá přirozeným a mravním zákonům svědomí. *Moderní doba odlučuje v životě mládí duši od těla v tom smyslu, že se na duševní život, na jeho požadavky a krásu zapomíná a dává se jen jediné*

heslo mladému člověku: vyžítí se!, jako by tento způsob byl jediné možný a nejlepší pro život lidský, pro budoucnost. Je patrné, že v této formě volnosti se vždy pomstí duše, neboť je zbavována práva být spojena stále s tělem, proto nastupují duševní muka, rozháranost, únava, omrzelost, hnus, nervosa.

Duše člověka má své požadavky i v sexuální činnosti. Nemůže zůstat stranou a zanedbána nebo dokonce, aby se jednalo proti ní. Nedbá-li se na duševní požadavky, upadá do hluboké bídy. Sexuální zadostiučinění samo nemůže uspokojit duši, ozývá se svědomí po zneužité rozkoši. Tyto zásady duševní převahy i v sexuální činnosti nesou hodnoty života, připravují duševní zdraví mládeže. Málokdo zná a má v sobě celé duševní zdraví, často člověk ani neví, v čem záleží. Spíše si uvědomuje stav duše až churaví, až je slabá, až upadla do bídy a vnitřní rozháranosti. Sílu duševní a vnitřní svobodu

proti nízkosti málokdo zná. V mládí zůstává úkol a sice velkolepý, dovést sexuálně čekat a rozvíjet se po stránce duševní i tělesné k budoucímu svazku manželskému. Sexuální vyžití mimo manželství ničí duševní krásu lásky, je založeno jen na vášni a ta není stálá, naopak, přežívá se, nastává omrzelost, je hrubá, takže sexuální život neposvěcený manželstvím a pravou láskou je nízký.

Sexuální život se projevuje buď ušlechtilé nebo brutálně, což závisí od celého duševního života mladých lidí. Sníží-li se duševní život k nízkým pudům a jde jenom podle pudů a vášní, pak se dostává člověk do nebezpečného víru života, v němž ho strhne rozkoš pro rozkoš. To znamená katastrofu pro člověka, pro jeho duševní hodnotu a velikost. Všechna krása života prchá před tímto sobectvím. Rozkoš podporuje činnost, aby se dosáhlo cíle. Cíl života sexuálního je vznešený a veliký, to znamená: vytvářet

nové potomstvo. K tomu ovšem je třeba manželství a sice manželství dobře připraveného a pevného, které tvoří rodinu a dovede vychovávat děti a množit radost a krásu.

I když moderní doba snížila hodně sexuální činnost na jediný pramen rozkoše, je třeba si uvědomit velké nebezpečí, nesprávnost a bezpráví, které se tím nalévá do mladých lidí takovým lehkomyšlným a dobrodružným životem pohlavním. Uprostřed takovéto mládeže není duchovní krásy a síly, není ani vnitřního štěstí a spokojenosti, takoví mladí lidé nejsou připraveni na úkoly rodinného života. Sexuální činnost má být spravována duševní stránkou a silou života. Po duševní stránce se rozvíjí mezi mladými lidmi láska a porozumění. Láska musí být pochopena lepším způsobem a vyšším, než jen tímto vášnivým a často nízkým způsobem, jak se to děje. Láska miluje především duši druhého, protože

v duši je pravý poklad vzájemnosti a porozumění, v duši jsou dobré vlastnosti, v duši je pravé přátelství. Tato duše jednoho i druhého v lásce musí být respektována.

Nikdo si nesmí dovolit v lásce nic, co je proti duši a svědomí. Je potřeba, aby se láska rozvíjela jako květ, má-li přinést ovoce trvalého spojení v manželství a rodinného života. Je třeba si uvědomit, že láska čistá trpí tělesnými žádostmi. Proto s první láskou se přejímá odpovědnost za duši a za osobu druhou, za její štěstí i za své vlastní. Je potřeba velmi silné vůle, aby člověk v lásce postupoval správně, aby se rozvíjelo porozumění a sdílení duševní, aby člověk nic neporušil hrubou vášnivostí a neovládáním sebe. Láska má být čistá, t. j. má být za ní celá osobnost s celou odpovědností. Láska rozhoduje o všem. Je-li čistá, hluboká, duševní, neodváží se porušit nic na osobě milované, neodváží se způsobit bolest nebo smutek nebo rozvrat. Lásku je

třeba tedy pěstovat a vychovávat, aby láska se neztotožňovala s vášní a se zneužíváním vášně a smyslnosti. Ve spojení duševním dvou se milujících se rodí ideály života, jako ze spojení tělesného v manželství se rodí děti. Doba mládí je doba plození ideálů. Je třeba sebevýchovou vázat na hrdost, čest, úctu, radost z odpovědnosti a radost z povinnosti. Mládí se tedy připravuje na vyšší stupeň života lásky v rodině, kterýžto stupeň očekávají také své úkoly. Mládí je jemné ve svědomí a má sílu k dosažení ideálu lásky.

Je třeba si uvědomit v mládí, že mladý člověk si musí vybojovat sám v sobě denním bojem velké pojetí lásky, která je pak nesmírně krásná, čistá a oblažující. Láska čistá pramení z obdivu a vděčnosti pro živou krásu. Krásu tvoří duše, proto i láska je krásná, je-li duševní. Láska nesmí být ani sobecká, ani jednostranná, ani předčasná, neboť pak by nebyl člověk schopen mít

za ni odpovědnost a vytvořit z ní předpoklady trvalé pro rodinný život. Ideální život závisí na lidech samých. Sám se nestane ideální, proto jej jednotlivec nemůže čekat od jiných, nýbrž sám od sebe.

Sexuální život a láska.

Zákon života je nesmírně hluboký. Působí, že se lidé navzájem spojují. Je patrné, že spojení lidí musí být lidské, odpovídat člověku a jeho vznešenosti rozumného. Proto i společenství muže i ženy je mnohem hlubší a má dalekosáhlý význam pro celou osobnost každého z nich. *Faktický proud sexuálního života u lidí dnes není vysoko.* Dnes se žije více dobrodružně. Jednak lidé hledají v sexuálním životě více, než může znamenat, hledají v něm utišení životní touhy po blaženosti, hledají v něm absolutno, t. j. vše. I když má život pohlavní velký význam a úkol, přece jen nevyplní celou duši a její touhu. Dobrodružný život po-

hlavní otvírá prázdnotu lidské duše. Povrchní a nezákonný život pohlavní působí znehodnocení člověka a jeho životního díla a smyslu.

Sexuální život je účast na tvůrčím díle Božím. Bůh stvořil život a dal zákony rozmnožování. Tato tvůrčí síla u člověka nesmí být snižována na zvířecí pud.

Sexus zasahuje do osobnosti. Sexuální pud dává člověku mnoho schopností a sklonů a dává jim u muže i u ženy zvláštní ráz. Muž jako osobnost se jinak chová a má jiné vlastnosti než žena. Člověk celý je buď celý muž nebo celá žena. Žena-mužatka nebo zženštělý muž nemá tu pravou velikost, nerepresentuje ani tělesně, ani duševně svůj stav. Sexuální život muže a ženy má význam nejen pro tvůrčí úkol, aby život pokračoval a se rozmnožoval, nýbrž působí na celou osobnost. Muž a žena tímto svým přirozeným rozdílem mají vyplnit rozličné povinnosti ve společenství lidském. Jako

lidé mají vyplnit společnou povinnost — dosažení posledního cíle; jako muž nebo žena mají speciální úkol. Víme, že jinak se projevuje žena a jinak muž na př. v umění, v politickém životě, tím více v rodinném životě. Muž musí být mužem se všemi vlastnostmi muže všude, žena rovněž. Rozdíl pohlavní sahá hluboko do všech vztahů, že některé vztahy nepatří ženě, jiné zase ne muži. Tím, že tento rozdíl dává různé vlastnosti a schopnosti, zasahuje do života kulturního a lidského vůbec.

Je tedy přirozeně, že vlastnosti muže a ženy jsou rozdílné a že se doplňují. Láska spojuje dva lidi jako dva zdroje povahově různé i různých vlastností, aby dvojice se zúrodnila jednotou lásky a přinesla ovoce života. Ovocem života je nejdříve vlastní osobnost schopná práce a plná lidských vlastností; u muže těch, které patří muži (síla, odpovědnost, důslednost, rozumnost, statečnost atd.). U ženy těch, které ukazují

pravou ženu (citlivost, lásku, pečlivost, jemnost, intuici atd.).

Ovocem života je manželství a rodina v hlubokém společenství života a spolupráce. Nakonec ovocem života je dílo z životního zaměstnání. To vše je cestou k poslednímu cíli, k Bohu. Vliv muže a ženy navzájem jde do všeho a zúrodňuje celého člověka i jeho práci.

Pravá láska dozrává do manželství, a tím sexuální život nabývá nejen oprávnění a zušlechtění, ale i toho, že zasahuje do vývoje osobnosti, a tím dává zdravé jádro národu a státu.

Emancipace ženy a manželství.

Emancipace ve vlastním slova smyslu znamená, že žena má osobní práva na vývoj a rozvoj svých duševních schopností, na vzdělání, na svobodu. Hledá-li se emancipací jen lepší stav hospodářský, plná práva občanská a též i politická, takže vše

přispívá k rozvoji kvalit ženské osobnosti, pak to znamená zdravou emancipaci a řešení ženské otázky. V lidském životě však existuje určitá, zdravá, přirozená podřízenost cílům a úkolům životním, přirozené autoritě, která je v každé společnosti a tedy i v rodině. Tato přirozená podřízenost není na úkor osobnosti ženy.

Život manželský neodporuje této osobnosti, naopak jí dává možnost se rozvinout. Žena není ženou, neplní-li své funkce jako společnice a jako matka. *Nastává jakýsi výkyv rovnováhy životní a duševní, je-li žena přinucena násilně k životu buď mimomanželskému, nebo celibátu. Zkušenosti v této věci jsou dalekosáhlé. Uplatní-li se však i v takové situaci žena ve vyšším životě duchovním, tedy dá se nahradit to, co jí bylo odňato. Dá-li se žena dobrovolně z povolání na duchovní život, pak teprve může tyto přirozené požadavky nahradit.*

Chce-li kdo emancipaci rozuměti tak, že z ženy nedělá už jen bytost rovnou muži, nýbrž naprosto stejnou, aby zastávala tytéž úkony, tytéž veřejné funkce, tutéž těžkou práci, zvláště děje-li se to pravidlem a ne výjimkou, pak se zapomíná na přirozené schopnosti tělesné, duševní i rozumové, žena ztrácí to, co má lepšího v sobě — kvality ženy.

Stejně se to děje, jako kdyby muž měl dělat hospodyně, nebo šít na děti. Musíme vždy pamatovat na to, že bytosti lidské se přirozeně doplňují a sdružují. Rozdělení práce i v domácnosti je podle přirozených vloh. Ten, kdo zdokonaluje lidský život a kdo je odpovědný za lidský život, není muž ani žena, nýbrž spojení jejich.

Všeobecné pravidlo je, že žena nemá pomýšlet na to, co přesahuje její přirozené síly. Nesmí zkreslovat svou ženskou osobnost, nesmí se zbavovat dívčích vlastností, nesmí ničit svou dívčí citlivost, spíše ji

šlechtit. Tajemství ženské a dívčí duše je vnímavost, citlivost, schopnost hluboké a trvalé lásky, soucitu, trpělivosti, vytrvalosti, praktičnosti — právě pro vnímavý poměr k věcem a situacím. Říká se, že žena vycítí správnost nebo nesprávnost a okolnosti a rozhoduje se rychle podle své vnímavosti. Žena je konkrétní.

Na těžké úkoly, kde je třeba přemýšlivé rozvahy, soustředěnosti, přehledu, houževnatosti, rozumového vedení a plánovitosti v tvořivé práci, myšlenky a boj za ně a jejich uplatňování, na to je síla muže.

Může samozřejmě jedna nebo druhá vlastnost patřit i ženě a naopak některé z ženských vlastností patřit muži, ale pravidlo je zase to, že dívčí duše musí zůstat dívčí, ženskou a nesmí násilím předvádět nebo zavádět v sobě něco, co je mužského.

Žena si musí vždy uvědomit plně svou cenu, která plyne z jejích úkolů a z jejího přirozeného postavení.

Vésti domácnost je spojeno s životem manželským, proto to není proti dívčím kvalitám, je-li vedena k pracím, které se týkají domácnosti. Samozřejmě, že to nevyklučuje odpovídající vzdělání podle vloh a chuti, aby duševně odpovídala muži. Zaměstnání žen, nejsou-li provdány, musí též odpovídati konstrukci organicko-duševní. To přiznává zkušenost sama, že mnohé zaměstnání není pro všechny ženy tak, aby se stalo přímo pravidlem pro ženy jako pro muže

Velmi se hodí zaměstnání výchovné u dětí. Mateřský cit je jemnější než u mužů, proto také ženy-učitelky mají větší úspěchy. Přílišná a dlouhotrvající studia škodí ženskému organismu. Je přirozený rozdíl mezi mužem a ženou podle Božího plánu, který působí, že se muž a žena doplňují.

Emancipace nemůže rušit přirozenou zákonitost. Emancipace a rovnoprávnost lidská nesmí rozvázat zlatá pouta lásky

v manželství a rodině. Nepřirozené by chtělo nahradit přirozený zákon: Velikost a důstojnost ženy-matky by utrpěla a trpí každým znehodnocujícím sexuálním poměrem bez manželství.

Ani nová doba nemůže uvolnit přirozená zlatá pouta vazby života. Život má své zákony a skrze ně dospívá k svým cílům. Každá emancipace a volnost proti mravnosti, ať už se nazývá volná láska nebo sexuální život před manželstvím nebo manželství na zkoušku, je špatná. Není v ní svoboda pro ženu, nýbrž ponížení a zotročení jejího vznešeného charakteru na pouhý předmět rozkoše.

Život se nedá vést jen principem rozkoše, protože má své cíle a zákonitost a člověk je odpovědný za dosažení cílů a za svou mravní ušlechtilost. Princip rozkoše dělá z lidí sobce a ničí lidskou krásu sexuálního života lidského, snižuje ho na zvířecí.

Manželství.

Manželství jest první a základní útvar sociální. Jest to buňka z jejichž počtu vzniká organismus národní, státní i církevní.

Vznik rodiny není libovolný, je naprosto přirozený. Život lidský, tělesný i duševní, jest od přirozenosti takový, že lidé potřebují vzájemnosti, společenství a intimnosti ve vzájemném sdílení sebe, potřebují přátelství. Vzájemnost je širší a užší. Širší vzájemnost jest dosažitelná lidským vzájemným poměrem (na př. pomocí, soucitem, spoluprací nebo povšechným přátelstvím a kamarádstvím). Lidský poměr, je-li čistý a opravdový, může být vždy oduševnělý a proto krásný. I v tomto poměru širší vzájemnosti se má odrážet duševní svět a lidská vzájemnost. Už po stránce čistě lidské si nejsou lidé lhostejní, jsou bratři. Křesťanství posvětilo tento přirozený poměr všech

lidí navzájem a upevnilo jej křesťanskou láskou: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého

Užší a intimnější vzájemnost se vyvíjí mezi mužem a ženou v lásce; jde-li vzájemnost podle přirozených zákonů vývoje, vrcholí v největším spojení a výhradném společenství v němž se přibližují k sobě duše i tělo, v manželství a v rodinném životě. Vývoj lásky, má-li své předpoklady, že jest opravdová, odpovědná, že za ní stojí celá osobnost milujícího, jde přirozeně k svému vrcholu a zdokonalení a největší její výraz je manželství.

Manželství jest ovoce lásky, ale zároveň největší projev lásky a jest vrcholem vývoje lásky. Nelze si myslet nic většího a ušlechtilějšího v přirozeném zákonu lásky, než se dosáhne svého nejvyššího bodu v manželství.

Oproti lacinému a povrchnímu pojmání manželské vzájemnosti jest třeba postavit

tento přirozený vrchol rozvoje projevu lásky. Manželstvím dozrává láska k svým účelům a dozrává i lidská osobnost. Lidská osobnost v manželství projevuje nejvyšší porozumění pro hodnotu a cíl vzájemného poměru muže a ženy. Tak osobnost lidská po stránce rozumové řídí proud života k manželství, který je silný a často nebezpečný, zůstane-li pudový a vášnivý. Nižší stránka člověka, pud a vášnivost, jest vrcholně zušlechtěna podle přirozeného řádu v manželském spojení. Vůle a cit u člověka dospívá rovněž k svému nejlepšímu řešení a uplatnění v manželství. Vůle totiž se učí milovat, t. j. chtít dobro pro jiného, v manželském a pak rodinném společenství. Otec i matka žijí navzájem pro sebe a své děti, tím se otvírá bohatství duší a nepoužívá se ho sobecky, nýbrž pro jiného. Člověk žijící výhradně pro sebe je sobec a nesplní životní úkoly a cíle, je ubožák uzavřený sám do sebe, do svých sobeckých zájmů, jako do

uzavřeného kruhu, z něhož není východu. Čím více si hovoří sobecky, tím více je so-
bečtější a tím méně si stačí. Od přirozenosti
celá lidská bytost je pro druhého, jest so-
ciální. Myslí na jiné, miluje jiné, cítí s dru-
hými, touží po jiných, každý projev života
je obrácen ven mimo člověka, k Bohu
nebo k člověku. — Jen zvrácenost může
užívat tohoto přirozeného poměru k druhé-
mu, ke zvířeti; děje se to jen u jednotlivců,
alespoň v něčem, třeba v citovém životě,
nenormálních. —

Cit je začátkem činu, čin vykonává dílo,
dílo patří jiným. Někdy alespoň užitek
z díla, mzda, patří jiným, rodině. Tak se
uplatňuje vše, co je v člověku přirozeného,
v dokonalé formě. Manželství a rodina značí
ideální rozvoj života a jeho projevů. Nedo-
sahuje-li se tohoto ideálu a dospívá-li člo-
věk ke zklamání, není to vina manželství
jako přirozeného společenství nýbrž je to
vina člověka neschopného, nepřipraveného,

nechápacího nebo nechtějícího dosíci svého rozvoje a vrcholu osobnosti. Jest mnoho příčin, které zaviňují nešťastné manželství, ve všech jest však nedostatek skutečné lásky, celé, hluboké lásky, za níž stojí celá osobnost. Manželství se uzavírá často z jiných důvodů (na př. pro peníze, pro pohodlný život, někdy jen z vášně a pod.), než jsou ty, které vyžaduje přirozený zákon a vývoj lásky a osobnosti, a tak fakticky manželství se tříští, neb jsou nešťastná.

Dobré manželství má své předpoklady v lidské duši, v charakteru člověka, v odpovědnosti čili v mravní stránce a kráse člověka. Jenom charakterní člověk dovede dojít k vrcholné formě lásky a společenství v manželství a v rodinném životě. Takový mladý muž uskuteční ideál lásky, který znamená v manželství naprosté porozumění a spolupráci, oporu vzájemnou a samozřejmou věrnost, radost a schopnost obětí. Vzájemný život vyžaduje oběti nejen navzájem

s lidskými slabostmi, nýbrž i v poměru k dětem, které vyžadují péče a práce, tedy obětavé lásky. Tyto hodnoty jsou zajištěny, je-li společenství manželské dokonalé.

Není třeba ani zvláště mluvit o věrnosti, protože věrnost je samozřejmý důsledek obětující se a oddané lásky. Nabude-li láska dokonalé formy zralého manželství, nemusí být zklamána nejen na počátku, nýbrž ani ve vývoji a ve svém průběhu manželského života, ani ve stáří, kdy oba sobě oddaní si mají býti stále oporou a v jednotě intimnosti a lásky chránit se před nebezpečím osamělosti, zoufalství a nudy. To, co bylo dobře započato, trvá v manželství dál až do konce, není-li jeden nebo druhý nevěrný své oddané lásce a schopnosti oběti. Člověk je schopen lásky až do posledního dne života. Byla-li v některém období věrná a oddaná láska porušena, může se znovu obnovit, protože má stále živou sílu a moc pronikat duší a oživovat vzájemnost a spo-

lečenství manželského života. Tím spíše dovede být stálá, nebyla-li nikdy porušena, vychází-li z duší ucelených, charakterních a rozumějících velkému dílu společenství života a tvůrčímu dílu manželství v dětech.

Tyto základy manželského života netrpí nijak tím, když Kristus mluvil o panickém životě. Panický život není pro všechny, protože vyžaduje nadpřirozené povolání. Přirozený sklon vede každého k manželství. Proto praví Kristus: „Kdo může tuto věc pochopit, ať ji chápe“. Panictví je možné jen v nadpřirozeném řádu milosti a je-li spojeno s povoláním k vyššímu duchovnímu životu. V duchovním životě nežije člověk sobecky sám pro sebe, nýbrž naopak žije pro druhé v širším kruhu než rodinném. Podporuje svým duchovním životem mnoho jiných duší, které pro dobrý život a oběti lásky nadpřirozené dostávají od Boha milost a pomoc. Takového druhu jest zvláště život kněžský a řeholní. Tam přiro-

zená nutnost společenství jest naplněna společenstvím s Bohem a duchovním spojením se všemi dušemi v Církvi.

Rodina.

Druhý vznešený úkol manželského společenství jest rodina. Manželským plozením dětí účastní se člověk tvůrčí činnosti Boží, rodí se nové pokolení lidské podle plánu Božího. Proto děti jsou přirozeným doplněním manželského společenství. Láska plodí a rozmnožuje lásku. Láska rodičů má odezvu v lásce dětí. V dětech má pokračovat život dvou spojených bytostí. V dítěti jest spojení dvou nejdokonalejší a nejužší.

V dítěti se scházejí rodiče nejintimněji. Manželství musí být doplněno dětmi, bez nichž by nebylo úplné, ani by nemělo dost možnosti, aby se uskutečnily všechny vlastnosti charakteru a osobnosti. Jen sobečtí rodiče se brání proti dětem, a proto sobecké manželské spojení není ryzí, ani pravé, ani

neochvějné, ani radostné. V dětech pokračuje život rodičů nejen tělesný, nýbrž i duševní, proto se připojuje přirozeně k manželství i výchova dětí. Dítě jest takové ve svém duševním životě, jaké je vypěstují rodiče. Celá budoucí osobnost dítěte a jeho velikost, nebo ubohost mravní a náboženská jest v rukou rodičů a jejich výchovy. Úkol dát život dětem a pěstiti život dětí se přirozeně druzí k manželství. Odtud také je možno poznat, že manželství je přirozeně trvalé spojení, protože děti potřebují trvalé péče a výchovy, potřebují domov. Bez domova dětem schází velmi mnoho z toho, z čeho duše dítěte roste, schází dítěti láska a teplo. Po celý svůj další život dítě trpí na nedostatky předpokladů k životu a k rozvoji bez základu z rodinného prostředí. Jest tedy úkolem rodičů vytvořit rodinné prostředí vysoké úrovně, aby nové pokolení dostalo z něho pevné základy pro život a dovedlo z rodiny čerpat radost ze života a lásku k lidem.

Podle přirozených zákonů jest patrné, že manželské společenství jest nerozlučitelné a že jest výlučné.

Jeden muž a jedna žena po dobu života může jedině vytvořiti tu absolutní oddanost lásky, která slouží, která se obětuje, ale která též přináší radost a štěstí rodinného života a vzájemného porozumění a jednoty. V této jednotě není žena otrokyně, nýbrž družka života. Muž i žena podle svých přirozených vloh a duševního bohatství přinášejí do společenství rodinného života své vlastnosti, a tak se doplňují. Muž jest hlavou rodiny, nikoliv tyranem, žena jest družkou, která má přirozené právo na duševní rovnost a na lidskou důstojnost. Nic z lidských, neodcizitelných práv jí nesmí býti odňato ani v manželském společenství. Ale ani žena nesmí zanedbávat své povinnosti k manželovi a k rodině. Nesmí se věnovat práci, která jí znemožňuje manželské a rodinné povinnosti. Toto přirozené společenství

manželské a tuto přirozenou lásku, spojující dva v dokonalou jednotu duševní i tělesnou, dávající výhradná práva manželská a vyžadující věrnost, Kristus povýšil na svátost. Poukázal, že úmysl Boží od stvoření byl ten, že jeden muž patří jedné ženě a naopak, „aby byli dva v jednom těle“ a „Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj!“ Svátost dává tomuto svazku potřebnou milost uzdravující slabou přirozenost lidskou a posilující k vykonání úkolu a k nesení i obtíží spojených s rodinným společenstvím.

Každé jiné pojetí manželského společenství a rodinného života, i když zdánlivě bere zřetel na člověka a na jeho vášně, snižuje člověka pod lidskou úroveň a vychovává slabochy a v mravním životě spíše dobrodruhy, než charakterní lidi. Aby se zlepšil stav manželského života, nesmí se snižovat přirozený zákon nerozlučitelnosti a věrnosti manželské k nízké úrovni lidí, kteří se neovládají, kteří třebaš nebrali

manželství dost odpovědně a hluboce, nýbrž naopak lidé se musejí přiblížit blíž a blíže k ideálu manželství, sebevýchovou, přípravou, předpoklady a mravní ušlechtilostí i duševní silou, aby uskutečňovali manželské společenství v dokonalé formě.

